

ΕΚΠΟΜΠΗ: ΩΡΑ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ "ΜΑΝΤΩ ΜΑΥΡΟΓΕΝΟΥΣ"

ΗΜΕΡΟΜ.: ΤΕΤΑΡΤΗ 25/3/70

ΩΡΑ : 4.30 μ.μ.

10,00
9 Αρδίκυ
(11 αντίγραφα)

"ΜΑΝΤΩ ΜΑΥΡΟΓΕΝΟΥΣ"

(ΕΛΛΗΣ ΓΑΙΟΝΙΔΟΥ)

ΠΡΟΣΩΠΑ

ΜΑΝΤΩ

ΑΦΗΓΗΤΡΙΑ

ΕΚΦΩΝΗΤΗΣ

ΑΦΗΓΗΤΗΣ

ΕΚΦΩΝΗΤΡΙΑ

.....

-- ΜΟΥΣΙΚΟ ΣΗΜΑ --

ΕΚΦΩΝΗΤΡΙΑ: Χαίρετε, αγαπητές ακροάτριες.

Μέσα στην μπαρουτοκαπνισμένη Ελλάδα του 1821, γυναίκες μορφές σαν της Μκουμπουλίνας, της Μόσχως Τζαβέλλα, της Λένης Μπότσαρη και χιλιάδων άλλων γνωστών και άγνωστων γυναικών έλαμψαν με τη λεβεντιά και τό θάρρος τους κι' έμειναν παραδείγματα άθάνατα στην αίματοβαμμένη ιστορία της Ελλάδας. Ανάμεσα σ' όλες, πεντάμορφη στο σώμα και στην ψυχή, ή άρχοντοπούλα Μαντώ Μαυρογένους.

Στή ήρωίδα, πού έγινε θρύλος και τραγούδι είναι αφιερωμένο όλοκληρο τό σημερινό μας πρόγραμμα.

-- ΜΟΥΣΙΚΗ --

ΜΑΝΤΩ:

(H) "Χωρίς νά έχω τήν ματαιοδοξία νά χρησιμεύσω σαν παράδειγμα σέ σάς, οί όποίες ζητε κάτω από άλλες έντελώς συνθηκες, δέν δυσκολεύομαι νά σάς όμολογήσω ότι λαχταρώ για μία μέρα μάχης όπως σείς στενάζετε για ένα χορδ".

./.

ΑΦΗΓΗΤΡΙΑ:

Τά λόγια αυτά τά λέει ανάμεσα σέ πολλά άλλα σέ μιάν από τίσ περίφημες έπιστολές της πρός τίς γυναΐκες τής Ευρώπης, ή θρυλική για τήν όμορφιά και τόν ήρωϊσμό της καπετάνισσα του 21 Μαντώ Μαυρογένους. Οί ξένοι ιστορικοί τής έποχής τήν περιγράφουν μ'αυτά τά λόγια:

ΕΚΦΩΝΗΤΗΣ:

Ψηλόκορμη, μακρομαλλούσα, μέ θαυμάσια φωτεινά μάτια, τά μάτια τής γυναΐκας τής Μεσογείου, που τά άναβε περισσότερο ή φλόγα τής μεγάλης ιδέας, ένθουσίαζε τους νέους, κι έκανε τους γέρονς νά λυπούνται, που δέν μπορούσαν νά όρμήσουν πιά στήν φωτιά τής μάχης για χάρη της.

- ΜΟΥΣΙΚΗ ΓΕΦΥΡΑ -

ΑΦΗΓΗΤΡΙΑ:

Τόν τόπο όπου γεννήθηκε ή Μαντώ διεκδικούν ή Πάρος και ή Μύκονος / ~~πιο πιθανή~~ όμως είναι ή Μύκονος, ~~και από πλευράς~~ χρονολογίας, τό 1796.

Ή Μαντώ ήταν κόρη του Νικόλα Μαυρογένη, έξωχότατου Σπαθάρη και άνεψιού του Μεγάλου Όσποντάρου, ήγεμόνος τής Μολδοβλαχίας. Ή εύγενική καταγωγή της και τά πλούτη του πατέρα της, βοήθησαν, ώστε ή μικρή Μαντώ νά μορφωθεί όσο λίγες κοπέλλες του καιρού της στήν Τεργέστη τής Ίταλίας, όπου έζησε τά παιδικά της χρόνια. Μιλούσε ~~άπτα~~ ~~στα~~ ~~τά~~ ~~Ελληνικά~~, τά Ίταλικά, τά Γαλλικά και τά Τουρκικά ~~κα~~ κι ήταν τόσο βαθειά ~~σε~~ σκέψη, που οί καθηγητές της τήν θαύμαζαν. Στα 13 της μόλις χρόνια ήταν μιάν έξαιρετικά μορφωμένη, κοπέλλα, ένα καμάρι του άριστοκρατικού της κύκλου και τήν έτρεφε ή δέψα για τήν μόρφωση και για τήν ψυχική καλλιέργεια.

- ΠΑΥΣΗ -

ΑΦΗΓΗΤΡΙΑ:

Ο Νικόλαος Μαυρογένης εγκαταλείπει στο μεταξύ τήν Τεργέστη και εγκαθίσταται μέ τήν οίκογένειά του στήν Μύκονο όπου μυείται από τους πρώτους σαν μέλος τής Φιλικής ~~Εταιρείας~~ ~~Εταιρείας~~. Σε μιάν από τίς συνελεύσεις τής έταιρείας ο Μαυρογένης δολοφονείται, κι ή Μαντώ στά 16 της χρόνια μένει όρφανή.

ΑΦΗΓΗΤΗΣ: Α Τό 1812 βρίσκουμε τήν Μαντώ στήν Τήνο, όπου είχε ἐγκα-
τασταθεῖ κοντά σέ ἕνα σεβάσμιο γέρο ἱερέα καί συγγενή
της, τόν παπα-Μαῦρο. ~~Νά κῶς περιγράφει ὁ Ζιενουβιέ τις~~
μέρες ἐκεῖνες πού ἡ Μπέλλα Γκρέκα, (ὅπως ἀποκαλοῦσαν τή
Μαντώ, οἱ ξένοι ἱστορικοί, τέρασε μαζί μέ τήν σοφὸ ἐκεῖ-
νο γέρο λα.

ΕΚΦΩΝΗΤΗΣ: Ὁ Παπα-Μαῦρος τῆς παραστέκεται σάν φιλόστοργος πατέρας.
Ἐπιμελεῖται τήν ἀνατροφή της, τῆς ἀναπτύσσει τὸ πατρι-
ωτικό της αἴσθημα. Μαζί οἱ δύο ~~της~~ μελετοῦν συνεχῶς,
σέ ἕνα ἐξοχικό σπιτάκι, κρυμμένο μέσα σ' ἕνα δάσος ἀπὸ
ἐλαιόδεντρα καί παρτοκαλιές.

ΑΦΗΓΗΤΡΙΑ: Στήν γαλήνια ἐκεῖνη γωνιά φτάνουν ὅπως χρόνια τώρα κάθε
~~ἕνα~~ ἕνα τὰ θλιβερά μαντάτα γιὰ τοὺς διωγμούς, τίς σφαγές
καί τὰ μαρτύρια τῶν χριστιανῶν. Κι' ἡ Μαντώ μιὰ μὲν ἐπιθυμία
~~ἔχει~~ ἔχει, ἕνα πόθο:

ΜΑΝΤΩ: Πότε θά πάω στήν στεριά νά ἰδῶ τήν γῆν πού γέννησε τοὺς
Ἄριστείδες, τοὺς Μιλτιάδες; Πρὶν πατήσω τήν Ἀττική,
νά διασχίσω τὸ στενὸ τῆς Σαλαμίνας, ὅπου ἀνδραγάθησε
ὁ Θεμιστοκλῆς. Κάίγομαι ἀπὸ τὸν πόθο νά φιλήσω τοὺς
τάφους αὐτῶν τῶν ἀθάντων, ν' ἀγγίξω τήν σκόνη πού τοὺς
σκέπασε καί ἴσως μαζί μ' αὐτήν πάρω κι' ἕνα τους μύριο.
Πῶς θάθελα νά ἀναζωογονήσω τίς ψυχές τῶν συμπατριωτῶν
μου καί ν' ἀναστήσω ἀνάμεσα τους καινούργιους Λεωνίδες.

ΑΦΗΓΗΤΗΣ: Ἄλλοτε, σάν τῆς διηγεῖται ὁ γέρο-Μαῦρος τίς καταστροφές
πού προξένησαν στὸν Μωριά οἱ ἄγονες ἐπιχειρήσεις τοῦ
1770 γιὰ τήν ἀπελευθέρωση τῆς Ἑλλάδας, τίς σφαγές,
τήν ἀτίμωση καί τήν πανωλεθρία πού ἀκολούθησε, ἡ Μαντώ
ἀνάβει.

ΜΑΝΤΩ: ὦ, Ἕλληνες ἐκφυλισμένοι, δέν ὑπάρχουν πιά ἥρωες μετα-
ξὺ σας;

ΑΦΗΓΗΤΗΣ: Ὑπάρχουν ὅμως οἱ ἥρωες, καί δέν εἶναι λίγοι. Κι' αὐτό δέν ἀργεῖ νά φανεῖ. Τά μυστικά νήματα τῆς Φιλικῆς Ἐπαιρείας ἀπλώνονται ἀπό τήν Ὀδησσό ἴσαμε τήν Κρήτη καί ἀπό τήν Βλαχία ὡς τήν Ἠπειρο καί τά νησιά τοῦ Αἰγαίου. Ἡ 25η Μαρτίου τοῦ 1821 ἀνατέλλει συμβολίζοντας τόν δυναμικό παλμό τῆς φυλῆς. Ὁ πόλεμος φουντώνει στήν Ἀχαΐα, στό Μωριά, ξεσπᾷ στήν Ἀκαρνανία, στήν Ἀνατολική Ἑλλάδα, στήν Μακεδονία. Λίγο ἀργότερα, ἡ Ἑύρα, οἱ Σπέτσες καί τά Ψαρά ὑψώνουν τήν Ἐπαναστατική Σημαία. Ἀκολουθοῦν ἀμέσως οἱ Κυκλάδες, ἡ Τήνος, ἡ Νάξος καί τά ἄλλα νησιά τοῦ Αἰγαίου. Ἡ στιγμή εἶναι ἐπιτακτική μεγάλη.

ΑΦΗΓΗΤΡΙΑ: Αὐτή τήν στιγμή ἀνακηδᾷ ἀπό τίς Κυκλάδες ἡ Μαντώ Μαυρογένους, σάν θεριεμένη φλόγα. ~~Εκκινᾷ~~ ~~μέ~~ ~~τόν~~ ~~Πακά~~ ~~Μαῦρο~~ ~~για~~ ~~τήν~~ ~~Μύκονο~~ ~~καί~~ ~~τό~~ ~~ἴδιο~~ ~~βράδυ~~ ὅλοι οἱ πρόκριτοι καλοῦνται ἀπό τόν ἱερέα στό σπίτι του σέ πατριωτικό συμβούλιο. Ὁ σεβάσμιος παπᾶς παρουσιάζει τήν πνευματική του κόρη, 25 χρόνων τώρα, ~~καί~~ στό μεσουράνημα τῆς ὀμορφιάς της.

ΑΦΗΓΗΤΗΣ: Στό Συμβούλιο παίρνει ἀμέσως τόν λόγο κι' ἡ Μαντώ, κι' ὁ λόγος της εἶναι κάτι σάν νόμος. Τό βλέμμα της λάμπει ἐπιβλητικό, καί ἀπό μέσα ἐκεῖ διαφαίνεται ὅλη ἡ δύναμη τῆς ψυχῆς της. Οἱ πιό νέοι ἰσό τούς παρευρισκόμενους θαμπώνονται ἀπό τήν ἀγέρωχη καί πανέμορφη κόρη, καί ξεχνοῦν γιά μιᾶ στιγμή τόν λόγο πού τούς συγκέντρωσε ἐκεῖ. Ἡ Μαντώ μέ τήν γυναικεία της διαίσθηση καί τήν διεισδυτική της σκέψη, καταλαβαίνει ἀμέσως τί τούς συμβαίνει, καί πρώτη αὐτή, μέ συγκρατημένο θυμό κόβει τήν σιωπή τοῦ θαυμαστοῦ, πού ἐπικρατεῖ, γυρνώντας πρός τούς γεροντότερους :

ΜΑ ΝΤΩ:

Σεῖς ποῦ δέν παρασύρεσθε ἀπό καμμιά ἐπιπόλαιη σκέψη,
καί δέν ξεχνᾶτε τόν ἅγιο σκοπό τῆς ἀπελευθέρωσης μας,
εἶπετε μας τή σοφή σας γνώμη πάνω στό μόνο ζήτημα ποῦ
πρέπει νά προέχει αὐτή τήν ὥρα. Ἡ ἐπιπόλαιότητα δέν ἔχει
θέση μέσα σ' ἓνα συμβούλιο, ὅπου πρέπει νά κυριαρχήσῃ
ἡ ἰδέα τῆς σωτηρίας καί τῆς ἀνεξαρτησίας μας.

- ΜΟΥΣΙΚΗ ΓΕΦΥΡΑ -

ΑΦΗΓΗΤΗΣ:

Οἱ συνεδριάσεις διαδέχονται ἡ μιᾶ τῆν ἄλλη. Σύμφωνα μέ
τήν γενική ἀντίληψη, ἡ Μύκονος δέν πρέπει νά μείνει
τελευταία στόν γενικό ξεσηκωμό. Πρέπει νά ἐξοπλίση στόλ
καί νά ταχθεῖ στό πλευρό τῶν Σπετσῶν, τῶν Ψαρῶν, τῆς
Ἵδρας, Ὁ Τόμπαζης, Ὁ Μιαούλης, Ὁ Ἀποστόλης, ἡ Μπουμπου-
λίνα καί ἄλλοι βγήκαν κι ὅλας στό πέλαγο. Ἡ ἀπόφαση ποῦ
πῆρε ἡ Μαντώ εἶναι κάτι πάρα πάνω ἀπό συγκινητική. Ἀνα-
γγέλλει ὅτι διαθέτει τό μεγαλύτερο μέρος τῆς περιουσίας
της γιά τόν ἐξοπλισμό δυό πλοίων, πολεμικῶν καί θυσιάζει
ὅτι ἔχει, κινητή κ' ἀκίνητη περιουσία γιά τόν ἀπελευθερω-
τικό ἀγῶνα.

ΑΦΗΓΗΤΡΙΑ:

Τό ἥσυχον νησί τῆς Μυκόνου εἶναι ἀνάστατο. Μέ τοὺς ἔργασι
ποῦ ἔγιναν δέν ἀργοῦν νά ἀρματωθοῦν τέσσερα καράβια,
ποῦ μαζί μέ τὰ δυό ποῦ ἐξόπλισε ἡ Μαντώ γίνονται ἕξι.
Τὰ πλοῖα εἶναι ἔτοιμα γιά τό μεγάλο ξεκίνημα, μέ τίς
πλώρες ἀνθοστολιμένες καί μέ τ' ἄλμπουρα γεμάτα πολυ-
χρωμα μπαϊράκια. Τό πέλαγο ἀντηχεῖ ἀπό τὰ βροντερὰ τρα-
γουῖδια τῶν παλληκαριῶν καί ἀπό τὰ αὐτοσχέδια δίστιχα
γιά Κεῖνην, ποῦβαλε φωτιά στίς καρδιές καί στά ἄρματα.

ΕΚΦΩΝΗΤΗΣ:

Κάνει φτερά στόν πόλεμο γιά τῆς Μαντῶς τήν χάρη
καί τῆς πατρίδας τήν τιμή κάθε ἄξιο παλληκάρη.

- ΜΟΥΣΙΚΗ -

ΑΦΗΓΗΤΡΙΑ:

Τό 1822, ὅπως πιστοποιεῖ ὁ ~~Π.~~ Γρυπάρης, ἡ Μαντώ ἀπό τήν πώληση τῶν κοουμημάτων της ἐξοπλίζει ἀκόμη ἕνα μπρίκι καί τό τροφοδοτεῖ γιά ἕνα ὀλόκληρο χρόνο. Ὁ ἱστορικός Μαξιμί Ρεημπώ, πού παρακολουθεῖ τίς πολεμικές προετοιμασίες τῆς Μυκόνου ἀπό τό ἴδιον τό νησί, γράφει:

ΕΚΦΩΝΗΤΗΣ:

Ἡ Δεσποινίς Μαντώ πάντ^α διατεθειμένη εἰς νέας θυσίας διά τήν πατρίδα της, ἐμίσθωσε μέγαλον ἀριθμόν ναυτῶν, οἱ ὁποῖοι ἠνώθησαν μέ τά ἄλλα ἐλληνικά πλοῖα.

ΑΦΗΓΗΤΡΙΑ:

Στό μεταξύ, ὁ πόλεμος ἀνάβει σ' ὅλη τήν Ἑλλάδα. Ἡ μανία τῶν Τούρκων κατακτητῶν ἐναντίον τῶν Ἑλλήνων, γίνεται ἀχαλίνωτη. Σάν ἀντίποινα ~~κατά τῆς~~ ἐπανάστασης, ἀρχίζουν τίς σφαγές στήν Εὐόλη. Ὑστερα ἀπό λίγο, τό Μάη τοῦ 1822 ~~τό μερτυρικό νησί~~ ἡ Χίος, πυρπολεῖται ὀλόκληρη. Ἀπό τή Μύκονο, ἡ Μαντώ κι' οἱ συμπατριῶτες της παρακολουθοῦν μέ σφιγμένη καρδιά.

ΑΦΗΓΗΤΗΣ:

Μαῦρος καπνός καί φλόγες ὑψώνονται πάνω ἀπό τό μαρτυρικό νησί. Οἰμωγές καί θρήνοι ἀκούγονται. Ἡ τρομερή σφαγή ἀρχίζει. Τό χριστιανικό αἷμα βάφει τό γύρω πέλαγος. Οἱ Μυκονιάτες κοχλάζουν. Θέλουν νά ἐκδικηθοῦν. Ἡ Μαντῶν τοῦς συγκρατεῖ:

ΜΑΝΤΩ:

Συμπατριῶτες, Ἐκδικηθεῖτε μέ φρόνηση. Μή γίνετε αἰτία νά καταστραφοῦμε κι' ἐμεῖς σάν τήν Χίο. Μήν ἐγκαταλείψετε τίς γυναῖκες σας ἀπροστάτευτες, ἀλλά ὀπλισθεῖτε καλύτερα νά ἀντισταθεῖτε σέ κάθε ἀπόπειρα τοῦ ἐχθροῦ γιά ἀπόβαση στό νησί μας. Διαλέξτε τόν ἀρχηγό σας καί ἐτοιμαστήτε νά τεθῆτε στήν διαταγή του γιά νά βαδίσετε ὅπου σᾶς καλέσει ἡ ἀνάγκη.

ΑΦΗΓΗΤΗΣ:

Ὅλοι, μέ μιά φωνή οἱ Μυκονιάτες διαλέγουν τόν πιό ἄξιο, τόν κιό ἠρωϊκό ἀρχηγό. Τήν Μαντώ Μαυρογένους. Ἐτσι μέσα στίς μαῦρες ἐκεῖνες μέρες τοῦ φόβου καί τῆς καταστροφῆς ἄλλη μιά γυναῖκα σηκώνει τό περήφανο ἀνάστημά της, γίνεται καπετάνισσα γιά τή σωτηρία τῆς πατρίδας της.

ΑΦΗΓΗΤΡΙΑ:

Κι' ἡ δύναμη της, ἡ στρατιωτικὴ της ~~δυναμική~~^{κρίση} καὶ πεῖρα δέν ἀργεῖ νά φανεῖ. Τὸν ἴδιο χρόνον, τὸν Ὀκτώβρη τοῦ 1822 ὁ ἐχθρικός στόλος κατευθύνεται πρὸς τὴν Μύκονο καὶ τὴν Τήνον. Ἡ Μαντῶ καὶ τὰ παλληκάρια της τοὺς περιμένουν. Ὑστερα ἀπὸ ἓνα λυσσασμένο ἀγῶνα οἱ Τοῦρκοι ὑποχωροῦν νικημένοι. Οἱ Μυκονιάτες πανηγυρίζουν. Πραγματικός θρίαμβος γιὰ τὴν ἡρωίδα Μαντῶ. Μιὰ ζωγραφιά τῆς ἐποχῆς δείχνει τὴν Μαντῶ μὲ τὰ παλληκάρια της στὸ πεδίο τῆς μάχης. Ἡ καπετάνισσα κρατᾷ στὸ ἓνα χέρι τὸ σπαθί καὶ στὸ ἄλλο τὸ καριοφύλι. Στὰ πόδια της πεσμένο τὸ κεφάλι τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν κατακτητῶν.

ΑΦΗΓΗΤΗΣ:

Ὅμως δέν εἶναι κατάλληλη ἡ στιγμή γιὰ τιμές καὶ γιὰ νικηφόρα γιορτάσια. Ἡ Ἑλλάδα ὀλόκληρη στενάζει. Ἡ Μαντῶ βρῖσκει, κῶς ἦρθε πάλι ἡ στιγμή νά βγεῖ ἀπὸ τὰ στενά ὄρια τοῦ νησιοῦ της, νά πάει πρὸ ἔξω, νά βοηθήσῃ τ'ἄλλα νησιά στὸ ξεσηκωμό. Ἐνωχθεῖ τὴν τοπικὴ φρουρά, καὶ τὴν τροφοδοτεῖ μὲ τὴν ὑπόλοιπη περιουσία της, πού τὴν ὑποθηκεύει, παρὰ τίς ἀντιρρήσεις καὶ τὸν θυμὸ τῆς μητέρας της. Τίποτα δέν τὴν συγκρατεῖ. Οὔτε οἱ φόβοι τοῦ παπα-Μαύρου, οὔτε τὰ κλάματα τῆς μητέρας της.

ΜΑΝΤΩ:

Τί μὲ μέλλει ὅτι κ' ἂν πάθω; Φτάνει ἡ Πατρίδα μου μόνο νά σωθεῖ. Μὲ τὸ παράδειγμά μου θά ἐνθαρρύνω τοὺς Ἕλληνας καὶ θά τοὺς διδάξω πῶς πρέπει νά πεθαίνουν γι' αὐτήν.

- ΠΑΥΣΗ -

ΑΦΗΓΗΤΗΣ:

Στις 22 Φεβρουαρίου τοῦ 1823 ἡ Μαντῶ μὲ τὰ πλοῖα της φτάνει στὴν Κάρυστο. Ἐκεῖ τῆς γίνεται ἀποθεωτικὴ ὑποδοχή. Γίνεται πολεμικὸ συμβούλιο τῶν καπετανέων. Ἡ Μαντῶ ἐπιβάλλεται ἀμέσως μὲ τὸ στρατηγικὸ της πνεῦμα καὶ μὲ τὰ λογικά της ἐπιχειρήματα. Ἐνωμένος ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς ἀρχίζει νά πολιορκεῖ τὴν Εὐβοία. Ἡ Μαντῶ στίς πρῶτες γραμμὲς τῆς μάχης θαυματουργεῖ καὶ πάλι.

- ΜΟΥΣΙΚΗ -

Εξοχ. (H)

ΑΦΗΓΗΤΡΙΑ:

Στό μεταξύ μία νέα μεγάλη απειλή κατά του έλληνισμού παρουσιάζεται. Ο Δράμαλης που με 30.000 στρατό κατεβαίνει ακάθεκτος προς τον Μωριά, έρημώνοντας τά πάντα στο διάβα του. Διασχίζει όλη την Ελλάδα και φτάνει ίσαμε το Άργος, όπου ή τότε έλληνική κυβέρνηση, που είχε εγκατασταθεί εκεί, φεύγει για την Ύδρα. Μόνο το Κάστρο του Άργους κρατά ακόμμη, που σε ένισχυση του πηγαίνει μια σκοτεινή νύκτα ο Δημήτριος Ύψηλάντης με 700 παλληκάρια. Η φήμη του Ύψηλάντη είχε διαπεράσει πέρα ως πέρα την Ελλάδα, ~~και ενέπνευσε θάρρος στους αγωνιζόμενους Έλληνες~~ ^{για να υπερασπίσουν} ~~του.~~ ^{και να μην} ~~Σάν άντρας ο Ύψηλάντης~~ ^{δεν ήταν ούτε άραίος ούτε σωματικά όγχις} ~~δέν ήταν ούτε άραίος ούτε σωματικά όγχις~~ ^{ο ίδιος}

Αφί

10/10

ρικός Ινρέγκ τον σκιαγραφεί μ'αυτά τά λόγια:

ΕΚΦΩΝΗΤΗΣ:

Όταν τον γνώρισα τό 1832 δέν ήταν μεγαλύτερος από 32 έτών και μου φάνηκε έξηκοντούτης. Άνάστημα κοντό, σώμα αδύνατο, κεφάλι φαλακρό σάν σκελετού, μέ ώχρο και φυτιδωμένο δέρμα, έτσι καθώς έβηχε διαρκώς από προχωρημένη βρογχίτιδα, ο Δημήτριος Ύψηλάντης έδινε την έντύπωση φυματικού που βρίσκεται στο τελευταίο του στάδιο.

ΑΦΗΓΗΤΡΙΑ:

Αυτόν όμως τον άντρα, με την τόσο άσχημη έξωτερική εμφάνιση διάλεξε ή Μαντώ ανάμεσα στα τόσα παλληκάρια που την αγαπούσαν, για να δώσει την καρδιά της. Η λαϊκή παράδοση μάς λέει ότι τον Ύψηλάντη τον γνώρισε ή Μαντώ στο Κάστρο του Άργους, όπου πήγε από την Εύβοια για να βοηθήση τους πολιορκημένους. Δέν ξέρουμε αν ή πρώτη τους συνάντηση και ή αρχή του ειδυλλίου τους έγινε σ' αυτό τό σημείο, κάτω από τους πυροβολισμούς και τις κραυγές της Μάχης. Ξέρουμε μόνο πως την εποχή εκείνη φούντωσε το αίσθημα τους, ποτισμένο από την ίδια παρφορη αγάπη για την πατρίδα και τον κόνο για τίς συμφορές του γένους.

ΑΦΗΓΗΤΗΣ:

Τὸ 1824, ἡ Μαντῶ ὑπακούοντας ἴσως σέ συμβουλή τοῦ Ὑψηλάντη, ἐπιστρέφει στή Μύκονο. Ὁ Παπα-Μαῦρος ἐπικεφαλῆς τοῦ νησιοῦ τῆς κάνει ἀποθεωτικὴ ὑποδοχή. Τὸ νησί τραντάζεται ὀλόκληρο ἀπὸ τὰ μάσκουλα καὶ τίς καμπάνες. 100 ἀρνιά σφάζονται πρὸς τὴ μὴ της. Μὰ ἐκεῖνη ἔχει ἀνήσυχο τὸ βλέμμα της πρὸς τὸ πέλαγο. Ἡ Ἑλλάδα στενάζει, δέν πρέπει μὲ κανένα τρόπο νὰ ἡσυχάσουν τὰ ἐλεύθερα νησιά. Ἡ Μαντῶ, γράφει ἐπιστολές πρὸς τίς διανοούμενες τῆς Εὐρώπης. Τίς ἐπιστολές τίς στέλλει μὲ Γάλλους Ἀγγλους φιλέλληνες ποὺ τὴν ἐπισκέπτονται στὸ νησί της. Μὲ τὴν ἀφθαστὴ διορατικότητα της μπαίνει μὲ τίς ἐπιστολές της κατευθεῖαν στὴν οὐσία τοῦ θέματος της. Γράφει πρὸς τίς γυναῖκες τῆς Ἀγγλίας:

ΜΑΝΤΩ:

Δέν ἀρκεῖ τὸ ἔθνος νὰ ἐξεγερθῆ γιὰ μιὰ δίκαιη αἵτις καὶ νὰ ταχθῆ μὲ μεγάλο ἐνθουσιασμό ὑπὸ τῆ σημαία τῆς ἐλευθερίας. Ἀλοῖμονοι Αἰῶνες ὀλόκληροι τυρρανίας καὶ καταπιέσεως ἐξήντησαν ὅλους τοὺς φυσικοὺς πόρους τῆς χώρας. Τὸ ψυχικὸ σθένος δέν λείπει, ἀλλ' ἀφ' ἑτέρου δέν ἔμπορεῖ νὰ δημιουργήσῃ τίς φυσικὲς δυνάμεις, δηλ. ὅπλα, πυρομαχικά. Ὅλα αὐτὰ τὰ στεροῦνται τελείως οἱ ἥρωές μας.

M.M.

ΑΦΗΓΗΤΗΣ: Πρὶς τῆς Γαλλίδες γίνεται πρὸ ἀυστηρή. Θέλει νὰ τῆς καταβάσῃ ἀπὸ τὰ ὑψητῶν "ἐλαφρῶν διασκεδάσεων" πρὸς τὰ ἄλυτα τεράστια προβλήματα τῆς μακομένης Ἑλλάδος. Τὸ γράμμα της γεμᾶτο ἀυστηρότητα καὶ ἐπίκληση, καταλήγει.

ΜΑΝΤΩ: Ἐέρουμε νὰ νικῶμε, ἀλλὰ ποιὲς θυσίεις! Ἐνῶ τὸ μέτωπο μας, στεφανώνουν οἱ δάφνες, ἡ πικρία ποτίζει τὴν καρδιά μας. Τὰ δάκρυα βρέχουν τοὺς θριάμβους μας καὶ ἡ νίκη εἶναι πάντοτε κένθιμη.

ΑΦΗΓΗΤΗΣ: Οἱ ἐπιστολὲς ποὺ γράφει ἡ Μαντῶ, τονισμένες ἀπὸ τὴν φήμη γιὰ τὴν λεβεντιά καὶ τὴν ὀμορφιά της, ἔχουν τεράστια ἀπτήχηση στό ἐξωτερικό. Πολλά ἠθικά καὶ ὑλικά βοηθήματα φθάσανε εἰς τὴν Ἑλλάδα εἰς ὅλην τὴν Εὐρώπῃ. Ἡ Μαντῶ ὅμως δέν ἀρκεῖται σ' αὐτά. Μὴν ἀντέχοντας ἄλλο πρὸς ἀπομόνωσιν ἐντὶ Μόσκου φεβρουαρίου 1826 καὶ πηγαίνει εἰς τὸ Ναύπλιο, τὴν ἐλευθερῆ πρωτεύουσα τοῦ ἀγωνιζόμενου κράτους, ὅπου φτάνουν τὰ λείψανα τῆς ἠρωϊκῆς φρουρᾶς τοῦ Μεσολογγίου ὑστερα ἀπὸ τὴν ἔξοδο. Ἡ Μαντῶ καταθέτει ἐκεῖ γιὰ τὸν στρατό τὰ τελευταῖα ὑπολείμματα τῆς τεράστιας παρουσίας της, χωρὶς νὰ σκεφθῆῖ καθόλου τὸν ἑαυτὸ της καὶ τὸ μέλλον της. Ἐπιπλέον θὰ βρεθῆῖ ἕνας κατάλογος, γραμμένος ἀπὸ τὴν μητέρα της, γιὰ τὰ πράγματα ποὺ ἔδωσε ἡ Μαντῶ, ἀφήνοντας τὸ σκεῦος της ἱμνύ. Ἀνάμεσα εἰς ἄλλα εἰς τὸν κατάλογο διαβάζουμε:

- Καταγραφὴ τῶν ὅσων πραγμάτων ἔλαβε καὶ ἐπῆρεν ἡ κόρη μου Μαντῶ ἀπὸ ἐμένα τὴν μητέρα της ὡς κάτωθι φαίνεται κατ' ὄνομα,
- 24 κηρούνια ἀσημένια
 - 24 κοντάλια ἀσημένια ὅμοια
 - 1 ζευγάρι σκουλαρίκια σμαράγδια μεγάλα καὶ πάνω εἰς τὸν φιόγκον ἔξη ματάκια.
 - 1 ρολόγι μαλαματένιο μὲ τὴν καδένα του καὶ ἐπάνω εἰς αὐτὸ σμάλτο.
 - 1 δαχτυλίδι μαλαματένιο ἀντίκα σμαράγδι καὶ μὲ δύο ἀστὸς ἐπάνω καὶ γύρωθεν εἰς αὐτὸ διαμαντάκια ἐν εἶδει ροζέτας.
- "Ἐπι μαργαριτᾶρι ρέτης λαιμοῦ.

1 γούνα σαμουρένια

1 φορσιά άτλαζένια κολόρ ντερόζ.

ΛΦΗΓΗΤΗΣ:

Καί ό κατάλογος συνεχίζεται καί πάει από τά πανάκριβα κοσμήματα μέχρι τά σκεύη του σπιτιού καί τά προσωπικά αντικείμενα. Μπροστά στην συμφορά της Πατρίδας ή Μαντώ δέ δίστασε ούτε στιγμή να τά θυσιάσει όλα.

~~Π.Υ.Σ.Η~~

ΛΦΗΓΗΤΡΙΑ:

Στό Ναύπλιο ή Μαντώ μένει σ' ένα έρειπιαμένο σπίτι που της παραχώρησε ή Έθνική Συνέλευση της Τροιζίνος. Απέναντι της άκριβώς είναι τό σπίτι του Ύψηλάντη. Ακούστε πώς διηγείται ό Ιταλός Ζεκκίνι τίς επισκέψεις του στό σπίτι της αυτό:

ΕΚΦΩΝΗΤΗΣ:

Όποτε επήγαινα προς επίσκεψη της Μεγάλης Ηρωίδος στό έτοιμόρροπο σπίτι της, κινδύνευα να κρημνισθώ από την σκοτεινή, καλασμενη σκάλα του. Αλλά καί ή περιβολή της ιδίας καί τά ρούχα έπιπλα της ήταν ανάλογα μέ την κατοικία της.

ΛΦΗΓΗΤΡΙΑ:

Η Μαντώ όμως δέν νοιαζόταν γι' αυτά. Αγωνιζόταν γιά την πατρίδα της, καί βρισκόταν κοντά στον άγαπημένο της. Η έγάπη τους ή τόσο όμορφη φούντωνε μέσα στον καπνό του πολέμου καί την δυνάμωνε ακόμα πιό πολύ ό κοινός πόθος τους γιά την λευτεριά της πατρίδας.

Ο Ύψηλάντης κυριολεκτικά λατρεύει την Μαντώ σαν θεά του. Της υπόσχεται να της δώσει τό όνομα του, να την κάνει γυναίκα του.

ΛΦΗΓΗΤΗΣ:

Αυτό, όμως δέν έγινε ποτέ. Γιατί; Οί ιστορικοί της εποχής κρατούν ζηλότυχα τό μυστικό της άτυχης έκβασης του ειδυλλίου τους. Οί άπόψεις διίστανται. Δεν ξέρει κανείς τι να υποθέσει γιά τό ότι, ή Μαντώ δέν παντρεύτηκε μέ τό 'Αλέξανδρο. Ίσως έφταίξε ή άκαταλληλότητα της στιγμής. Πρωταρχικής σημασίας τότε δέν ήταν οί γάμοι κι' οί καρές μέ ή λευτεριά της πατρίδας. Έπειτα ό 'Αλέξανδρος ήταν τύπος άσθενικός, που είχε συχνές κρίσεις άρρώστειας.

"Ισως και να μην ηθελε να δεσμεύσει την αγαπημένη του, ^{ζέ-}
ροίτας ότι είναι άρρωστος. Στή μέση μπήκαν ίσως και οι
φίλοι του 'Αλέξανδρου που φοβήθηκαν τον γάμο του 'Αρχηγού
τους, και έβλεπαν μ' εχθρικό μάτι την Μαντώ. 'Αρχισαν
να δίνουν και να παίρνουν τά κουτσομπολιά.

ΛΟΓΗΤΡΙΑ:

"Έτσι, αυτή η περίφανη ψυχή, η άρχοντοπούλα, το καμάρι
όλόκληρης της Ελλάδας, η Μαντώ Μαυρογένους, γίνεται στό-
χος του πιο ταπεινού κουτσομπολιού για την ελευθερία
της σκέψης και της δράσης της. Είναι φανερό πως η Μαντώ
γεννήθηκε πιο νωρίς από ό,τι έπρεπε. 'Η εποχή της δεν
ήταν σε θέση να δεχτεί ούτε τον περήφανο χαρακτήρα της
ούτε τις φεμινιστικές της άρχές, ούτε τις προσωπικές της
θυσίες. Και το κτύπημα ήρθε, καιρίο.

ΛΟΓΗΤΗΣ:

'Ανάμεσα στους εχθρούς της ήταν ο 'Ιωάννης Κωλέτης,
ο οποίος φοβόταν ίσως πως, αν ο 'Υψηλάντης παντρευόταν
την Μαντώ, καπέλλα ευγενικής καταγωγής και τόσο γνωστή
άγωνίστρια, θα γινόταν βασίλισσα της Ελλάδας, με εκείνη
βασίλισσα του. Φαίνεται πως ο Κωλέτης έπειξε αποφασιστι-
κό ρόλο στο χωρισμό τους. Και σ' αυτό τον βοήθησαν δυο
πράγματα. 'Η επιδείνωση της υγείας του Πρίγκηπα 'Υψηλάντη

~~τη~~ και οι φήμες που κυκλοφορούσαν ανάμεσα στο λαό για τις
σχέσεις του με την Μαντώ. "Έτσι, μια νύκτα που ο πρίγκη-
πας βρισκόταν περιπολία, οι άνθρωποι του Κωλέτη πήγαν
στο σπίτι όπου έμενε η Μαντώ και την αφήγαγαν στέλλοντας
την στη Μύκονο, και απειλώντας την με θάνατο αν ξαναγύριζε.

ΛΟΓΗΤΡΙΑ:

'Η Μαντώ, στη Μύκονο, βαθεία πληγωμένη, όχι τόσο για την
προσβολή από μέρος των άλλων όσο για την προδοσία, όπως
πίστευε, του αγαπημένου της, δεν μπορεί να ήσυχάσει. ^{Θίτε}
τά φλογερά, όλο μετάνοια γράμματα του 'Υψηλάντη, δεν μπο-
ρεσαν να την κλονίσουν. Όλη της η αγάπη μεταβλήθηκε
σ' ένα μίσος πρωτογονο, που ζητούσε εκδίκηση. Χωρίς να
σκεφθεί τίποτα, (ούτε την προσωπική της αξιοπρέπεια,) ^{παύση}
~~και~~ μια μέρα το καράβι και κατεβαίνει στην Πελοπόννησο,

στήν Τροιζήνα, όπου γίνεται η Γ' Εθνική Συνέλευση. Εκεί κάνει αναφορά ενάντια στον Ύψηλάντη, για άθετηση υποσχέσεως γάμου.

Κι' εδώ, λόγω έλλείψεως ιστορικών μαρτυριών, δέν ξέρουμε τί ακριβώς έγινε.

ΑΦΗΓΗΣΗ:

Πάντως η Συνέλευση δέν προώθησε τό ζήτημα της, μά η Μαντώ κινήγησε τόν Ύψηλάντη ως τό τέλος τής ζωής του, πού δέν άργησε νάρθη έξ' αϊτίας τής κλονισμένης υγείας του. Τόν Δεκέμβριο του 1832 ο πρίγκιπας Αλέξανδρος Ύψηλάντης έκλεινε για πάντα τά μάτια στό σπιτάκι του Ναυπλίου, πού δέχτηκε τόσες στιγμές αγάπης και ευτυχίας και για τούς δύο

ΑΦΗΓΗΣΗ:

Από Απριλίου
στο Ναυπλίο
στο δικό της σπιτάκι, όπου ξαναγύρισε, η Μαντώ παρακολούθησε κρυφά όλη τήν πορεία τής αρρώστιας του. Κι' όταν κατέλαβε τό τέλος, η καταπιεγμένη της αγάπη ζωντάνεψε. Αποφασιστικά πήγε κοντά του, νά τόν νεκροσπλίσσει και νά τόν κλάψει, τραγική άνυπαντρη κήρα. Έτσι έσβυσε μία τόσο όμορφη έρωτική ιστορία πού είχε τήν κακή τύχη νά γεννηθεί μέσα σέ μία άτμόσφαιρα τόσο πνιγηρή.

ΜΟΥΣΙΚΗ

ΑΦΗΓΗΣΗ

16 χρόνια άργότερα, 44 χρόνων κάφτωχη και λησμονημένη παρέλα τά διεβήματα της και στόν ίδιο τόν βασιλιά στήν Πάρο, στό σπίτι μιας συγγενικής οικογένειας, έκλεισε για πάντα τά μάτια της η Καπετάνισσα Μαντώ, ο φόβος και ο τρόμος των Τούρκων και τό καμάρι του Αίγαίου Παλάτους, πού έγραψε μία λαμπρή σελίδα τής Ελληνικής ιστορίας.

- Π. Σ. Π. -

Εξ υπέρθε

ΑΦΗΓΗΣΗ:

Οι Έλληνες ιστορικοί τής εποχής παρασιώπησαν από τήν ύπερή της, σκανδαλισμένοι από τήν περήφανη έλευθεριότητα της. Οι ξένοι όμως ιστορικοί, άπονέμοντες φόρο τιμής στήν άθάνατη ήρωίδα, τής καρίζουν τό πιο όμορφο λόγια θαυμασμού.

Ο Γάλλος Ρέϊμπω, συγκρίνοντάς την μέ τή Μπουμπουλίνα, τήν άλλη θρυλική καπετάνισσα, γράφει:

ΕΚΦΩΝΗΣΗ:

Όσοι ήθελσαν νά παραβάλουν τή δράση τῶν δύο αὐτῶν ἐξαι-
ρετικῶν, γυναικῶν, διέκριναν σ' αὐτές τά ἐξῆς σπάνια κα-
ρίσματα: 'Αφ' ἑνός, σχετικά μέ τήν Μπουμπουλίνα, τόλμη
σπάνια μεταξύ τοῦ ὡραίου φύλου, ἀνάμικτη ὅμως μέ ἐγωϊσμό
πού ἐπισκιάζει τά ὡραιότερα προσόδια. 'Αφ' ἑτέρου, γιά
τήν Μαντώ, τόν ἀγνότερο ἔρωτα γιά τήν Πατρίδα, γεμάτος
αὐταπάρνηση καί ~~ἀνιδιοτελεία~~, χωρίς κανένα προσωπικό συμφέ-
ρον καί χωρίς καμιά γιά τό μέλλον τῆς μέριμνα.

ΔΩΗΓΗΤΡΙΑ:

Κι' ὁ Λεὼν Μπαρά τῆς χάρισε ὁλόκληρο ποίημα πού ~~καλειώει~~
μέ αὐτά τά λόγια:

Ευφραδία

Ἡ ἀρχαιότητα θά τῆς ἀφιέρωνε ναούς γιά νά διαιωήσῃ τῶ
λαμπρό της παράδειγμα καί θά τήν ἔβλεπε σάν μιᾶ θεότητα...

ΔΩΗΓΗΤΡΙΑ:

~~Ἐ~~τῆ μνήμη τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ, πού ξέρει νά ξεχωρίζει τους
πραγματικούς ἥρωες ἢ Μαντῶ Μαυρογένους εἶναι σήμερα πραγ-
τικά μιᾶ θεότητα. Μιᾶ θεότητα πού ἐμποτίζει ἐμᾶς κι'
ὅλους τους μεταγενέστερους μέ τό ροδόσταμο τοῦ ἄγνου,
ἀνιδιοτελοῦς πατριωτισμοῦ, τοῦ πατριωτισμοῦ πού δέν ξέρει
ὄρια καί μικρότητες οὔτε διαμάχες καί μικρές φιλοδοξίες.
Τό πέλαιο γύρω στήν Μύκονο καί στήν Τήνο ἀντηχεῖ ἀπό τά
λόγια τῆς, λόγια σάν κι' ἐκεῖνα πού ἀπέβουνα στίς γυναῖκες
τῆς Εὐρώπης, κόνοντας τους τό καλύτερο μάθημα ψυχικῆς
εὐγένειας.

ΜΑΝΤΩ:

Μιᾶ κόρη ἀπλή, ἀνετράφη σ' ἓνα βράχο καί μεγάλωσε στήν
θλίψη μή ἀναπνέουσα παρά τόν πατριωτισμό, θά ἀκουσθεῖ
ἄραγε ἀπό ἓνα πλῆθος γυναικῶν βυθισμένων στίς ἀπολαύσεις
τῆς ζωῆς, στήν πολυτέλεια, στίς καρές τῆς τέχνης καί τοῦ
πολιτισμοῦ; Καί δέν κινδυνεύω νά γελοιοποιηθῶ ἂν μιλήσω
γιά τήν ἐπαναστατημένη ἠρωϊκή μου πατρίδα σέ γυναῖκες πού
δέν ἀσκολοῦνται παρά μέ τίς ἐπαναστάσεις τῆς μόδας;

ΔΩΗΓΗΤΡΙΑ:

Ὅχι, λεβέντισσα Μαντώ. Ὅχι μόνο δέν γελοιοποιήθηκες, ἀλλά
ἐμεινες ὑψάνωτη, ἐνῶ ὅλο ἐκεῖνο τό πλῆθος τῶν γυναικῶν,

των βυθισμένων στις απολαύσεις της ζωής, χάθηκαν, έγιναν
σκόνη. Καί μες τή μνήμη σου θά τιμούμε γιά πάντα.

- ΜΟΥΣΙΚΗ -

Τό κείμενο τοῦ σημερινοῦ μας προγράμματος "Ἔρα τῆς
Γυναίκας" ποῦ ἦταν ἀφιερωμένο στή Μαντώ Μαυρογένους,
ἔγραψε ἡ Ἑλλη Παονίδου.

Πῆραν μέρος μέ τή σειρά ποῦ ἀκούστηκαν:

Δέσποινα Μπεμπεδέλη

Ἄλκη Ἰωαννίδου,

Ἀνδρέας Κουκίδης

καί Θᾶνος Πεττεμερίδης

Μουσική Ἐπιμέλεια: Βάνιας Κωνσταντίνου

Τήν ἐκπομπή ἐπιμελήθηκε ἡ Μαίρη Κοντογιάννη.

- ΜΟΥΣΙΚΟ ΣΗΜΑ -

Ε.Κ.